

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.



Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi polji. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 8.

V Ljubljani, 15. aprila 1877.

Tečaj XVII.

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

6.

Mnogo se sedanji čas piše in govori o ženski emancipaciji. Ker ta predmet spada tudi v pedagogiko, hočem pregovoriti o njem par besed.

Vsak odrasel človek vé, da je razloček med možkim in ženskim spolom, da mož ni ženska, in ženska ni mož, in da tudi biti ne more. Terdna in neprekoračljiva meja je med obema. In gotovo ne zastonj.

Ali nekteri ne vedó tega. Vsaj zdi se tako, kajti z emancipacijo ženskega spola hočejo dokazati nekaj čisto nasprotnega. Ženska naj ne bo več ženska, t. j. zvesta spremljevalka moža na poti skozi življenje, marljiva gospodinja in ljubeča mati; ona naj bo mož, t. j. naj opravlja ista dela kot on, naj ima tudi pravico povzdigniti se nad njega, če hoče in — more.

Pravijo, da so možje, ki mučijo svoje žene, barbari. Ali pa ni to veči barbarizem, ako se ženska sili, da se mora toliko učiti, da mora toliko znati, ko možki? Saj je znano, da pripadajo ženske slabejemu spolu. Čemu jim nakladati toliko bremena?

Prijatelji emancipacije menijo, da je ona nekaj čisto naravnega. Ženska, pravijo, je človek kot mož; zakaj bi tedaj ne imela istih pravic kot on? — Res je. Ženska je človek kot mož; ali vendar mož ni. Njen namen je čisto drugi. Jaz ne vem, čemu bile sicer ženske zraven možkih; saj bi bilo potem naravneje, ako bi bili le možki ali le ženske na svetu.

Poglejmo, znabiti imajo ženske tako sijajno preteklost, da se jim v

sedajnosti dajó tolike prednosti. — Ne. — Ali se nahajajo med korifejami učenosti; ali se morejo ponašati s kako imenitno iznajdbo? — Zopet ne. — Celo šivalni stroj, ki je namenjen večidel za njihova dela, je iznašel mož.

Lehko bi se mi tu ugovarjalo, da niso imele do sedaj ženske nobene ali le malo priložnosti se izobraziti. Ali pogledjmo one, ki so imele mnogo priložnosti; ali so učinile te kaj zaslužnega?

Če ravno se nahajajo v mnogih literaturah ženske, ki so spisale marsikaj lepega, ne more to nikakor ovreči moje terditve. Te so že tisučkrat presežene od možkih in nikdar izgledne za nje; med tem ko so njim bili izgledi le možki.

Velikansk korak naprej, emancipacija! Ali kak vspeh ima ta korak? Le ta, da sme opravljati ženska isto službo kot možki, da sme toliko znati, toliko storiti kot on. In če ne zna in ne stori toliko kot on, se kmalu najde izgovor: mé, ženske pripadamo slabejemu spolu, i. t. d. Da, ženske dajó rade prednost možem v stvareh, ki so v resnici težavne. Sicer se jim pa rade postavljajo na stran.

Če se bo to tako nadaljevalo, bomo imeli v kratkem ženske sodnijske svetovalce, ženske odvetnike, ženske profesorje, celo ženske ministre. Potem bomo pa možki stopili v pokoj, ali k večemu bomo opravljali ista dela, kotre zdaj naše žene. Naposled si bodo ženske tudi nas izbirale za možé. No, ljubi možje, kaj hočete še več?

Pregovorimo pa tudi resno besedo o tem predmetu. Po moji misli je emancipacija velika zmota človeštva. „Vsakemu svoje.“ Dajmo tedaj ženski ono odgojo, kotra je za njo; odgojimo jo tako, da postane enkrat dobra gospodinja in dobra mati. Ako jo pa izobrazimo v tem, kar je potrebno znati možu, ne bomo jo naučili ničesa. Vsaka stvar na zemlji ima svoj namen, tako tudi ženska. Čemu hočemo tedaj napraviti iz nje moža?

Čujmo še, kaj Rousseau pravi o ženski odgoji.

„Ker je dokazano, da možki in ženska nimata enacega značaja, niti enacega temperamenta, sledi tedaj, da se tudi ne smeta enako odgojevati. Vsled maternih nagibov morata v soglasji med seboj delovati, ali ne oba eno in isto.“

Dalje:

„Verjemi mi, razumna mati, ne napravi iz svoje hčere terdnega moža, kot bi hotela s tem popravljati natoro, naredi iz nje verlo ženo, in prepričana bodi, da bode potem sebi in nam kaj veljala.“

Lehko bi ga citiral še dalje. Ali naj zadostuje to. Gospoda moja, tega vendar ne bote rekli, da Rousseau ni bil pameten človek. Zakaj ga tedaj ne ubogate? Jaz ne vem, bi ne poslušali besed pametnega človeka?

In če prijatelji emancipacije le nečejo odjenjati, in če se ves možki

svet vname za njo, bom se jim tudi jaz pridružil, ali le pod tem pogojem, da se jemljo ženske tudi v vojake, da se jim da namreč pravica, bojevati se proti vnanjim sovražnikom, in se pustiti od njih pobijati kot mi. Emancipacija ostane le polovičarsko delo, ako se ne podelé ženskim vse pravice, ktere imamo zdaj mi.

7.

Do sedaj smo pogledovali ravnanje ljudi bolj iz humorističnega stališča. Da pride kaj spremembe v naše pogovore, hočemo sedaj pre-mišljevati malo resneje. Začnimo tedaj!

Odgoja ima opraviti s človekom. Omenil sem že v nekem spisu, kaj je človek, omenil sem tudi razliko med njim in med živalimi.

Veliko lože pa izpoznava človek stvari, ki so okoli njega, kot pa samega sebe. On vidi tresko v očesu svojega bližnjega, bruna v svojem pa ne. Ako ravno vedó mnogi o sebi toliko pripovedovati, o družih pa le malo ali nič, ne more to nikakor ovreči moje terditve. Taki ljudje so največ širokoustniki, ki si pridevljejo lastnosti, katerih nimajo in nikoli imeli niso. — Človek je že tak. On pozna tuja mesta, tuje gore in tuje vode; ali na domače se ne ozira, saj so domače in jim tedaj ni treba darovati tolike pazljivosti. Od tod tudi prihaja, da tako malo vemo o sebi. — Naše truplo obstoji iz istih tvarin, kot živalje. Zato se računi človek po telesu v živalstvo. Tako na pr. sloveči naravoslovec Liné pravi, da ne najde nobenega znaka, po katerem bi se ločilo človeško truplo od opičnega. Drugi naravoslovci menijo, da je človek naslednik opic. — Tako tudi nekteri ne pripoznavajo razločka med živaljo in človeško dušo. Filozof Herbart meni, da se perva zato ne more povzdigniti na višo stopinjo omike, ker živali manjka rok in govora. — In tako dalje. Koliko se je že pisalo o človeku; ali vendar nič stalnega ne vemo o njem. Človek ostane samemu sebi največa skrivnost. — On se imenuje „podoba božja, krona stvarjenja“ i. t. d. Res, on je ustvarjen zato, da postane Bogu podobno bitje; ali kako malokteri se povzdigne na to stopinjo doveršenja. Koliko jih je pač, kateri presegajo mnoge živali. Ali smo že kedaj slišali, da umori žival svoje roditelje? Kolikokrat se pa najdejo taki ljudje! Ali smo že kedaj videli žival, ki je več jedla, kot ji je trebalo, da se je nasitila; ali umori kedaj žival drugo svoje enakosti? Ne, *) koliko je pa tacih ljudi!

Človekov namen je ljubezen. Ali jo pa izpolnuje vselej? On ima čutečo in mehko serce; ali kolikokrat mu okamni! On ima dar jezika, da oznanuje ž njim stvarnika in slavi njegovo veličastvo: ali kolikokrat ga ž njim zaničuje, celo taji! On ima krepko telo, zdrave roke in noge; ali kolikokrat jih omehkuži! On bi le rad zapovedoval, ali delala naj

*) Pač tudi: tič tiča; riba ribo. — Prim. Franklin itd. Vred.

bi za-nj cela natora; on bi rad dosegel sreče, ali ne trdil bi se najraje za njo nič; on bi rad kaj veljal, ali za svojo veljavo stori tako malo.

Daleč je zabredel človeški rod v dušnem in telesnem obziru. Kako nam imponirajo na slikah krepke postave naših prednikov, ne moremo si kaj, da se ne nasmejemo, ako prispodabljammo jim sedanje karikature, ki se tudi zovejo ljudjé. Naši predniki so živeli v gozdih med robotim lesom, in postali so tudi sami roboti; ali bili so vendar boljši ljudje, nego smo mi. Oni niso gledali narave skozi očala kot mi, niso je študirali iz slik; zato so jo pa videli in spoznavali natančneje, kot mi. Oni niso preiskovali, iz katerih tvarin je sestavljena ta ali ta stvar; oni so jo ogledovali kot izdelek bitja, ki je vse prav naredilo. Niso se tresli za svoje življenje kot se mi; vdali so se neskončnemu bitju, ki ga jim je dalo, in ki ga ima zopet pravico vzeti. Le polajšati so si hoteli bolečine s sredstvi, ktere jim je dalo vsemogočno bitje.

In kolikor slaběji je postajal človek, toliko bolj se je jel bati za svoje življenje. Ali tudi tako nespameten je postal, da je stavljaj svoje zdravje v nevarnost, saj je iznašel dosti sredstev, si je zopet podeliti.

Z nekakim zaničevanjem gledamo na one ljudi, ki so živeli v prejšnjih stoletjih. Stokrat in stokrat zasmehujemo njihova dejanja. Pomisliti pa moremo, da so bili oni ljudje bolji, nego smo mi. Oni so živeli v časih, ki so zahtevali od njih tako ravnanje, in oni so jim tudi zadovoljili. Mi pa zahtevamo od našega časa več, nego mu je mogoče zadoštiti. Čemú se posmehujemo onim ljudem? Ali niso bili naši pradedje; ali niso oni postavili temelja temu, na kar mi zidamo? Ako so se časi zmotili, kaj stori to; ali smo mi nezmotljivi? Kdo ve, kako bodo sodili o nas naši nasledniki? Ako jim moremo kaj očitati, nam je mogoče le to, da nas niso boljše odgojili.

Ali oni niso imeli toliko znanja o odgoji kot mi. Pa saj jim ga tudi ni trebalo. Ni se toliko terjalo od človeka kot zdaj. Ali pa mi, ki hočemo več vedeti, kaj bolje odgojamo svoje otroke? Ne, še mnogo slabėje.

Dokaj se je izpremenilo človeštvo. Njegova zgodovina se deli v tri veke: v stari, srednji in novi. V starem veku so nosili ljudje železna oblačila in so imeli tudi železno serce; v srednjem so imeli železna oblačila in mehko serce; v novim pa nosimo mehka oblačila, ali imamo železno serce.

Nehalo je gospodovati železo in fizična moč po svetu; na njegovo mesto je stopil duh človeški. Ali motimo se, ako menimo z duhom tako gospodariti kot z železom. Železo je snov, ki mora biti terda, kajti ako postane mehko, ni več za rabo. Ravno nasprotno je z duhom. Ne terdna in neomejena volja more zmagati rod človeški, ampak ljubezen. „Z lju-

beznijo boš zmagal svet^a, poje slovenski pesnik. Lepe besede, ktere naj bi si zapisali v serce vsi oni, ki vladajo človeštvo.

Človek se imenuje krona stvarjenja. Med vsemi stvarmi bi moral on biti najpopolnejši. Ali poslabil se je, ne le v telesnem, ampak tudi v dušnem obziru. On ima neumerjočega duha, katerega pa tolikokrat zanemarja. Naj bi pač pomislil, da je njegov duh namenjen poverniti se k svojemu stvarniku in se združiti s čistimi duhovi. On ne skerbi, da bi ga tudi ohranil čistega, pogrezuje ga v blato razuzdanosti, in ga tako slabi. Oslabljeno je človeštvo, in ni mu več upati odrešenika, ki bi se daroval za njegove pregreške. Samo na se je navezano, samo naj se zboljša, samo naj se postavi na ono stopinjo, ktero ima zavzimate v stvarjenji.

V mladosti se da zravnati drevo; v mladosti se da dopolniti vsaka moč. Mladina je naše upanje. Skerbimo za njo, ne pokvarimo je. Odgojimo jo tako, da postane iz nje boljši zarod, nego je sedanji. Učimo jo spoznavati Boga, častiti starost in ljubiti bližnjega. Te tri nauke jim dajmo na pot skozi življenje.

Kar pa mi mladino učimo, tega moramo biti sami terdno prepričani, to moramo spolnjevati tudi sami. Ako pa bomo sami tako delali, kakor učimo mladino, zboljšali se bomo sami. Svet bo nehal biti solzna dolina, spremenil se bode v raj. Več ne bodemo tožili, da smo siromaki. Ljubezzen rodi ljubezen. Ako jo bodemo skazovali bližnjim, povračali nam jo bodo tudi oni; in v zadovoljnost nam bodo pretakala leta. Vera v Boga bode napolnila naše serce z zaupanjem na njegovo dobrotljivost, s ktero nam bode on povernil v obilici našo ljubezen do bližnjih. (D. p.)

Dr. Jakob Zupan.

a) V „Illyr. Bl.“ l. 1831 št. 2 nahaja se pesem: Njega Blagorodju g. **Vocher Gustavu** c. k. Polkovniku Krajnskiga Polka Princ Hohenlohe-Langenburg, Prijatlu Iliršine. V spomin večne zahvale o novimu leti 1831 vesela Krajna:

Slovensino ljubi,
Kdor kolikej pozná;
Evropa izgledov
Obilno podá.

Talján Apendini
Dalmaštvo učí,
Francoski De-Maitre
Šlavenit' velí.

Jel Gilford Britanec
Po Grecji trobit':
Brez Vindov besede
Ni Gerške isledit'!

Serbinstvo umelo
Nemškute užgat':
Aginico Gete
Hiti prestavljat'!